

Анастасія ГОЛОВНЕНКО

“ТЕАТР ПЕРЕСЕЛЕНЦЯ”: інструкція із застосування

Майже два роки тому драматургиня Наталка Ворожбит і режисер Георг Жено відкрили особливий театр. Його поява навряд чи була б можливою і без участі Олексія Карачинського – військового психолога з досвідом неодноразової роботи в АТО (операція в зоні воєнних дій на Сході України). Нині “Театр Переселенця” чи не найпомітніший і найактуальніший театр в Україні.

Покликаний працювати зі складною соціальною групою – людьми, які втратили своє житло й пережили війну, – такий театр дає можливість бути почутими людям, які щодня мусять доводити своє право на життя.

Варто відзначити, що для України загалом поява такого театру – це вже само собою подія. Нова драма й документальний театр, підживлені ситуацією в країні, щойно сформувались як тенденція. В системі державних і муніципальних театрів упродовж останніх кількох років з’являються лише окремі документальні проекти й п’єси сучасних авторів. Сьогодні українському глядачеві нарешті стали відомі імена таких українських драматургів як Наталка Ворожбит, Павло Ар’є, Віра Маковій, Ганна Яблонська. Також популярності набирають тексти західних авторів, зокрема, користуються попитом п’єси ірландця Мартіна МакДонаха. Однак ще п’ять років тому тут лише зрідка з’являлися окремі вистави за творами В. Сігарєва чи С. Кейн. Українська нова драма до української сцени дісталася ж буквально учора.

Склад

Театр переселенця не займається інтерпретацією класики, не працює з драматургією як готовою п’єсою. Драматургічним матеріалом для постанов тут слугують

9 жовтня 2016 о 15:00

Вистава «Де Схід?»

Автори проєкту:
Георг Жено та Олексій Карачинський.
Куратор: Наталя Ворожбит.

Дніпровський театр ім. Т.Г.Шевченка.
Адреса: м. Дніпро, вул. Воскресенська, 5.

Адміністратор:
(056) 744-11-27, (056) 744-52-35.

www.displacedtheatre.com

ТЕАТР
ПЕРЕСЕЛЕНЦЯ

Афіша та сцена з вистави “Де Схід?”.

Автори проєкту: Георг Жено та Олексій Карачинський.
Театр переселенця, 2016 р.

свідчення очевидців, новини, офіційні повідомлення, записи з соціальних мереж – квінтесенції найгостріших проблем. Він є документальним. Актуальні теми таких вистав завжди взяті з життя певних соціальних груп або окремих осіб. Мова й зображальні засоби відповідають реальності, в якій живуть герої.

Як правило, в Театрі переселенця не зустріти професійних акторів, автентичні персонажі, які розповідають історії зі сцени, є його свідками й учасниками. Існуючи в реальних умовах, історія окремої, “живої людини” розгортається тут і зараз – в реальних умо-

Афіша та сцена з вистави “Папа розбереться” О. Савченко.
Режисери – Алік Сардарян та Ліза Сміт. Театр Переселенця,
2016 р.

20 листопада, о 19:00.

Папа розбереться

(документальна вистава)

Драматург вистави: Оксана Савченко.
Режисери: Ліза Сміт та Алік Сардарян.
Автор ідеї: Георг Жено.
Фото: Олександр Чекиньов.

Адреса:
Центр Сучасного Мистецтва «ДАХ»
вул. Велика Васильківська, 136.

Е-пошта: theatreplaced@gmail.com
Вебсайт: displacedtheatre.com

Вхід: 100 грн. Довідки: 095 671-43-13.

ЦЕНТР СУЧАСНОГО
МИСТЕЦТВА ДАХ

ТЕАТР
ПЕРЕСЕЛЕНЦЯ

вах аскетичного приміщення на “Заводі Арт-платформа” чи вдєкорациях павільйонів кіностудії.

Біохімічні властивості

В Театрі переселенця не зустрінете й вишуканих декорацій і поетичних узагальнень. Головним театральним засобом автори обирають саму реальність – як єдиний можливий спосіб її зображення. Та це зовсім не означає, що художня реальність у таких виставах не створюється. Як тільки-но “актор” виходить під софіт – виникає мізансцена і починається театр.

Автори такого театру завжди працюють з гострими темами й соціальними проблемами, також актуальність матеріялу передбачає його проговорення, моментальну рефлексію й первинний аналіз. За Пітером Бруком, такий театр передбачає саме моментальне проживання. Переосмислення ж потребує дистанції. У цьому сьогодні полягає головна специфіка Театру переселенця. Його автори не мають змоги виносити проєкт “до зрілості”, довести його до ідеальної естетичної форми філософського, універсального рівня. Щоправда, немає й такої задачі. З плином часу, необхідного для справжнього переосмислення сюжетів із реальної дійсності, змінюються пріоритети й постають нові, нагальніші питання. І тоді або вистава приречена втратити гостроту, або вона не може існувати відсторонено від самої дійсності, що лежить в її основі. Трагування й висновки принципово полишено на глядача.

Термін “придатности”

Робота театру почалася навесні 2015 р. з проєкту “Де Схід?”, який вперше був презентований в рамках форуму “ДонКульт” у Львові. Восени того ж року з’являється постійне приміщення на кіностудії ім. О. Довженка (в Києві). Перша вистава театру – це низка історій різних за віком людей, об’єднаних темою втрати рідного дому на Сході, життя зі статусом “переселенець” і особистим знайомством зі смертю. Як і більшість вистав проєкту, це приклад театру, який вже звикли називати театром свідків: автори документальних монологів читають їх зі сцени як актори.

Однією з найвідоміших вистав циклу стала “Миколаївка”. В ній діти з однойменного селища, охопленого бойовими діями, розповідають про чотири дні війни, які вони бачили. Драматургічний матеріал до цього проєкту (як і до інших) принципово не записується й не обробляється у вигляді єдиної п’єси. Наталя Ворожбит в одному зі своїх інтерв’ю розповідає: “Ми забороняємо записувати свої тексти навіть людям, які їх будуть розказувати на сцені, тому що вони знають суть на протипагу актору, який повинен вивчити текст. Ми просто домовляємось: “Ти розповідаєш цей момент, цей момент і цей момент. А як розповідаєш – у цьому ти абсолютно вільний””.

Натепер проєкти “Миколаївка” та “Де Схід?” завершилися. Справа в тому, що автори (та, зрештою, й публіка), поступово втрачають інтерес і необхідність до обговорення минулих подій, енергія їхніх

Сцена з документального проєкту “Товар” Аліка Сардаряна.

емоцій вичерпується. Адаптувавшись, герої звикають до того, що відбулося в їхній історії. Так, зокрема, останній показ вистави “Де Схід?”, який відбувся на Гогольфесті’2016, вже не викликає первинних емоцій, закладених в неї. А штучне їх відтворення і гра заперечили б саму концепцію театру соціального дослідження і терапії.

Форма випуску

Мабуть, найважливіша з вистав театру – “Товар”. Документальний проєкт Аліка Сардаряна – юнака, який потрапляє на війну і стає санітаром медичної роти, не маючи медичної освіти. Його головний посыл – розказати про справжні смерті на війні, “не геройські, не під кіно-музику і вигуки “Слава Україні!””. Матеріалами для вистави слугують історії про пережите самим автором – у вигляді монологів, його власних фото, аудіо- та відеозаписів. Головним рушієм історії, яка створюється з уламків спогадів Аліка Сардаряна, стають його рефлексії та потреба ними ділитися. “Товар” – це вистава і соціальний акт одночасно. І всупереч усім законам сучасного театру, вона виходить на позитивний фінал. Актор-свідок у фінальній сцені розказує про те, як солдат, потрапляючи у нелюдські умови, попри все старається залишитися людиною.

До слова, після декількох показів вистави “Товар” його автор, який до подій на Сході України мріяв стати кінорежисером, починає свої експерименти як режисер у Театрі переселенця.

У вересні 2016 р. на фестивалі Гогольфест показали прем’єру “Папа разбереться”. Режисерами мінімалістичної вистави виступили якраз Алік Сардарян та Ліза Сміт, драматургом – Оксана Савченко. Це історія літньої жінки з дуже драматичною і складною долею. Їй довелося пережити цілу низку трагічних подій, а потім ще й війна позбавила її мало не останнього прихистку в житті. Наталія Миколаївна завжди хотіла бути режисером, і до початку воєнних дій вона працювала з дітьми й випускала невеликі вистави. І в проєкті “Папа разбереться” нею скоріш керує бажання виступити, аніж висловитися. Тому героїня з легкістю відкриває глядачеві усі свої минулі страждання, експлуатуючи таким чином і свою історію, і публіку.

Цього разу Театр переселенця неначе потрапляє у пастку. З одного боку, робота з групою професійних психологів змогла би надати героїні певну територію безпеки. З іншої – у театрі це все ж видалось неможливим. Й тому автори відмовляються від детального розгляду її історії і надаючи героїні можливість виступити у виставі, і не зриваючи її психологічні захисти.

Профілактика

Олексій Карачинський – психолог, який супроводжує створення усіх проєктів Театру переселенця. Він наголошує на тому, що головне в театрі відбувається на репетиціях. Це процеси вивільнення травм і перетворення їх на потужний досвід. Такий театр

необхідний насамперед його учасникам, а глядач виступає як свідок, потрібний для справжнього проживання подій, про які йдеться: знов і знов, допоки процес психологічного звільнення не відбудеться. Задача організаторів за таких умов – у перетворенні вивільнених травм на позитивний досвід. Мета театру – вивчення людини й допомога їй.

Терапевтична група

Праобрами такого театру вважають досліди в театрах Ніколая Євреїнова, Адріана Піотровського, Аугусто Бойля, Бертольда Брехта та інших. Як і сто років тому, театр, прагнучи оновитися, приносить на сцену “документ”. І цього разу документ постає “на повен зріст”. Сучасні засоби різняться від давніших, і соціальний театр ХХІ ст. знаходить велику кількість нових форм, мета не змінюється – оновити спосіб висловлювання.

Сьогодні театрознавці в багатьох країнах, ступаючи “гарячими слідами”, намагаються з’ясувати, що ж це за феномен, представником якого став Театр переселенця. За час його існування вже з’явився й

термін – “соціальний театр”. Гранична актуальність, пункт зіткнення окремої людини з гострою проблемою і терапевтична складова – ось межі, визначені для нього сучасними критиками. Однак пам’ятаймо: явище стрімко розвивається, тому всі його визначення ще досить умовні.

Театр переселенця, ставши першим прикладом успішного існування альтернативного комерційного театрального проекту, дав поштовх до розвитку малих театрів по всій Україні. Лише за минулий рік у Києві відкрилися незалежні проекти “PostPlayTeatr”, “Дикий театр”, об’єднання “Хлам”, театр “Практика” та інші. В Запоріжжі почала працювати сцена нової драми, в Харкові з’явився “Театр сучасного діалогу” та ін. І всі ці проекти сконцентровано на сучасних українських і зарубіжних п’єсах, на пошуках нових форм, роботі з документом, освоєнні нового сценічного простору і нової української реальності. Хотілося б вірити, що вже незабаром нас перестануть дивувати постановки нової драми на сценах державних театрів, а експеримент і тяжіння до соціального стануть звичними.

У Театрі переселенця.